Als het overlijden nadert

Een aantal handreikingen

ijsselland ziekenhuis

Hier gaat het om u.

www.ysl.nl

Patiënteninformatie

Inhoudsopgave

Deel 1 **Veranderingen die voorafgaand aan het overlijden kunnen optreden** pag 2-6

1.1 *Minder behoefte aan eten en drinken*
1.2 *Veranderingen in de ademhaling*
1.3 *Terugtrekken uit het leven*
1.4 *Wat kunt u voor de ander betekenen*
1.5 *Denk ook aan uzelf*

Deel 2 **Praktische tips over doorlopend bezoek en voorzieningen** pag 7-9

2.1 Contactpersoon
2.2 *Bezoektijden*
2.3 *Maaltijden*
2.4 Overnachten
2.5 Parkeren
2.6 Visiterondes

Deel 1

U moet zich voorbereiden op het overlijden van iemand die u dierbaar is. Wij geven in deze folder informatie over hoe een stervensproces kán verlopen en hopen u daarmee in deze moeilijke tijd te ondersteunen.

1.1 Minder behoefte aan eten en drinken

Stoppen met eten en drinken is voor de naasten vaak moeilijk te accepteren, zelfs als ze weten dat de patiënt gaat overlijden. Omdat de patiënt steeds zwakker wordt, kost het eten en drinken steeds meer **inspanning**. Hulp bieden bij het eten of drinken kan in dit stadium nog als prettig ervaren worden. Maar het kan ook dat eten en drinken **tegenstaat**. Het is in dat geval goed hierin te berusten en niet(s) op te dringen.

Het kan zijn dat de patiënt een **infuus** of **sonde** heeft voor het toedienen van vocht, medicijnen of voeding. Zodra duidelijk wordt dat de patiënt niet lang meer te leven heeft, kan de arts of verpleegkundige u benaderen om te overleggen over het stopzetten van infuus en medicijnen. Dat stellen we voor omdat het infuus, sonde en toedienen van de medicijnen niet langer zinvol is en zelfs nadelig kan werken, omdat het lichaam toegediend vocht niet langer kan verwerken.

Eten en drinken zijn nauw verbonden met leven en zorgen voor elkaar. Maar zorgen kan ook op een andere manier worden ingevuld, bijvoorbeeld door met elkaar herinneringen op te halen en tijd met elkaar door te brengen. Wees niet teleurgesteld als u weinig reactie krijgt. Mensen zijn vaak te zwak om te reageren, maar waarderen uw aandacht wel. Ook ‘zonder woorden bij elkaar zijn’ kan veel rust en troost bieden.

1.2 Veranderingen in de ademhaling

Patiënten die kortademig zijn, zijn soms bang voor **benauwdheid** of stikken. Het lichaam heeft in de laatste levensfase echter minder zuurstof nodig. We zien daarom regelmatig dat de ademhaling van mensen die gaan overlijden, rustiger wordt.
Soms kunnen angstgevoelens de kortademigheid verergeren. In dat geval werkt de aanwezigheid van naasten geruststellend.

Benauwdheid en pijnklachten zullen altijd behandeld worden om ervoor te zorgen dat de patiënt er zo weinig mogelijk last van heeft.

Reutelen wordt veroorzaakt door het ophopen van slijm in de luchtwegen. De patiënt is niet meer in staat het slijm op te hoesten. Dit kan erg verontrustend voor u zijn, maar de patiënt zélf heeft er meestal geen last van. Een andere houding in bed of medicijnen, kan het reutelen verminderen.

Als de **mond of lippen** uitdrogen, kunt u ze bevochtigen met een wattenstaafje of natte gazen. De verpleging kan daarbij assisteren.

1.3 Terugtrekken uit het leven

Terugtrekken uit het leven is meestal een geleidelijk proces. Iemand brengt steeds meer tijd **slapend** of **doezelend** door. Het lijkt of er geen interesse meer is voor u of de omgeving. Dit langzaam terugtrekken is een natuurlijk proces, het kan zelfs rust geven. Het betekent zeker geen afwijzing.

Uiteindelijk verliezen veel patiënten het bewustzijn voordat ze overlijden.

Als het overlijden nadert - denk aan uren of minuten - kan het ademhalingspatroon veranderen.
Soms ontstaan er **lange adempauzes** van wel vijftien tot dertig seconden. Soms is er alleen nog sprake van buikademhaling. Daar kunt u van schrikken, maar de patiënt zelf merkt hier niets van.

Tijden het sterven wordt de **huid bleker** en voelt **koud** en **klam** aan. Ook krijgt het lichaam soms **blauwe plekken.** Die ontstaan omdat het bloed niet meer goed circuleert.

Iemand die buiten bewustzijn is, kan nog wel horen. We weten dit niet zeker, maar ga er wél vanuit.
Wees dus alert wat u op de kamer en aan het bed bespreekt.

1.4 Wat kunt u voor de ander betekenen

Het kan heel moeilijk voor u zijn om in deze fase iets te betekenen of uw genegenheid te laten blijken.
Maar er zijn allerlei dingen die u wel kunt doen en erg prettig kunnen zijn, denk aan

- gewoon rustig aanwezig zijn,
- vasthouden of strelen,
- herinneringen ophalen,
- meehelpen met de verzorging,
- voorlezen van een verhaal, gedicht, krant, tijdschrift,
- een liedje zingen of zachte muziek laten horen.

1.5 Denk ook aan uzelf

Overlijden betekent een moeilijke en verdrietige tijd voor u. Om het vol te kunnen blijven houden uw naaste bij te staan, kan het nodig zijn soms even op adem te komen.
Graag wijzen wij u op de mogelijkheid naar het **stiltecentrum** te gaan. Daar hebt u gelegenheid in alle rust iets te lezen, na te denken of een kaarsje te branden. Het stiltecentrum vindt u via routenummer 57.

Bedenk dat u ook een beroep kunt doen op
- steun uit uw omgeving,
- onze medisch maatschappelijk werker of
- onze geestelijke verzorgers.

Deel 2

Doorlopend bezoek betekent dat familie en kennissen een patiënt kunnen bezoeken zonder dat er vaste dagen en tijden aan zijn verbonden, dus ook buiten de vastgestelde bezoekuren. Doorlopend bezoek kan in overleg met een verpleegkundige worden afgesproken.

2.1 Contactpersoon

Als er doorlopend bezoek is afgesproken, wordt er binnen de familie een contactpersoon aangewezen die het aanspreekpunt voor de verpleging is.
Naam en telefoonnummer van deze contactpersoon worden in het verpleegkundig dossier genoteerd.

2.2 Bezoekregels

De algemene ziekenhuisregel is dat er maximaal drie personen tegelijkertijd op de kamer van de patiënt mogen zijn. In de laatste levensfase kan hier - in overleg met de verpleging - van afgeweken worden. Het overige bezoek kan gebruik maken van een ruimte die de verpleegkundige toewijst. Denk aan het dagverblijf, het balkon, de centrale hal van het ziekenhuis of het stiltecentrum.

2.3 Maaltijden

Het is mogelijk om - tegen betaling - gebruik te maken van het personeelsrestaurant. Het restaurant vindt u op de 1e verdieping, volg route 101.
De openingstijden zijn
maandag t/m vrijdag
van 11.45 - 14.00 uur en
van 16.30 - 18.00 uur.
U kunt in ons restaurant alleen met uw pinpas betalen.

Maaltijdvouchers

Bezoek kan ook een maaltijdvoucher voor ontbijt, lunch of diner kopen bij de receptie in de centrale hal. De voucher voor de avondmaaltijd dient vóór 14.00 uur bij de voedingsassistente op de afdeling te worden ingeleverd, zodat zij tijdig de bestelling door kan geven aan de keuken. De maaltijd wordt dan op de verpleegafdeling geserveerd.

Koffie en thee zijn beschikbaar in het dagverblijf op de afdeling. Het is niet toegestaan om gebruik te maken van de afdelingskeuken.

2.4 Overnachten

Er is een mogelijkheid om in de laatste levensfase te overnachten op de logeerkamer of op een logeerbed op de afdeling. Heeft u deze wens, bespreek dit dan met de verpleging en maak hier samen afspraken over.

2.5 Parkeren

Bij het IJsselland Ziekenhuis geldt betaald parkeren.
Patiënten die meerdere dagen aaneengesloten geparkeerd hebben, betalen het maximum tarief voor lang parkeren van € 10,-. *Bezoekers* kunnen kiezen voor een weekabonnement van € 10,- of een maandabonnement van € 20,-.
De abonnementen zijn te koop bij de grote betaalautomaten in de centrale hal van het ziekenhuis.

2.6 Visiterondes

Informeer op de afdeling wanneer de arts(assistent) en verpleegkundige visite lopen op de afdeling.
Dat is een heel geschikt moment om vragen te stellen en te overleggen.

U kunt een familiegesprek aanvragen via de verpleegkundige

2.7 Heeft u vragen?

De contactpersoon kan altijd telefonisch contact opnemen met de medewerkers van de afdeling. Van deze contactpersoon verwachten wij dat hij/zij de overige familie en vrienden op de hoogte houdt. Wij vragen uw begrip voor het feit dat wij alleen de contactpersoon (en geen andere familieleden) op de hoogte houden van de medische situatie van de patiënt.

Verder nog van belang
Deze folder ondersteunt de mondelinge informatie die u van arts of verpleegkundige krijgt. Vraag het hen als u meer wilt weten over onderzoek, operatie, gevolgen, risico's of andere behandelmogelijkheden.
Ontdek Mijn IJsselland De toegang tot uw eigen gegevens, dossier, afspraken en vragenlijsten **mijn-ijsselland**
Aanbevolen websites Betrouwbare medische informatie, aanbevolen door onze zorgverleners **aanbevolen-websites**
IJsselland Folders Al onze patiëntenfolders kunt u opzoeken en lezen in onze Folder Web App **folder app**